

СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ

Одеський національний економічний університет

Анотація

Досліджено податкове навантаження на економіку України. Визначено можливі напрями реформування оподаткування доходів фізичних осіб через об'єднання єдиного соціального внеску, податку на доходи фізичних осіб та військового збору в єдиний податок; встановлення граничної податкової ставки на наддоходи; зменшення тіньового сектору економіки; розширення бази оподаткування; введення «сімейного оподаткування». Визначено ефективність проведення податкової амністії капіталів в Україні.

Ключові слова

Податкове навантаження; доходи фізичних осіб; фізична особа-підприємець; платники податків; сімейне оподаткування.

SOCIAL COMPONENT OF TAX REFORM

Abstract

The tax burden on the economy of Ukraine is studied. Possible directions of reforming the taxation of personal income through the unification of the single social contribution, personal income tax and military tax into a single tax have been identified; setting a marginal tax rate on income; reduction of the shadow sector of the economy; expanding the tax base; introduction of "family taxation". The effectiveness of the tax amnesty for capital in Ukraine has been determined.

Keywords

Tax burden; income of individuals; individual entrepreneur; taxpayers; family taxation.

В Україні наразі активно працюють над вдосконаленням податкової системи, і особливо це торкнулося оподаткування доходів фізичних осіб. Соціальний аспект податкової реформи сьогодні проявляється у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Система оподаткування є одним із найважливіших факторів, що впливають на активізацію трудової діяльності індивідів. Задля привабливості соціального клімату в країні використовують певні податкові важелі, одним з яких є податкове навантаження. Податкове навантаження, з одного боку, впливає на мотивацію суб'єктів господарювання до ведення бізнесу і виконання податкових зобов'язань, а з іншого – створює умови для зацікавлення легалізації ринку праці.

Податкове навантаження на економіку України за підсумками 9 місяців 2021 р. склало 27,7 % ВВП, що відповідає середньому європейському рівню. А рівень податкового навантаження на працю становить 41,5 % (єдиний соціальний внесок - 22 %, податок на доходи фізичних осіб – 18 %, військовий збір – 1,5 %). І цей рівень сприймається платниками податків як обтяжливий. До того ж з чистого доходу людина сплачує всі податки бізнесу, які закладені в ціну товару, що вона купує або споживає.

Таким чином, податкове навантаження на фонд оплати праці (для тих, хто легально працює і показує всі свої доходи) нині є дуже високим і його треба зменшувати. Сьогодні урядом пропонується концепція об'єднання єдиного соціального внеску, податку на доходи фізичних осіб та військового збору в єдиний податок із зменшенням ефективною ставки із нинішніх 37 % до 30 %, а у перспективі – до 25 %. Таке зниження має призвести до незначного зменшення надходжень до бюджету, але чиста зарплата працівників збільшиться і будуть створені умови для виходу доходів фізичних осіб з тіні.

Статистика свідчить, що сьогодні кожен п'ятий працюючий українець не оформлений офіційно і не платить податки зі своїх доходів. З 25 мільйонів людей працездатного віку понад 3 мільйони повністю чи частково працюють в тіні [1]. За підрахунками, українські роботодавці щороку недоплачують 150 млрд. грн. податків із зарплат своїх працівників. Неоформлена зайнятість зменшує надходження до бюджету, і, відповідно, податкове навантаження на фонд оплати праці для тих, хто працює легально, нині є досить високим.

Задля реалізації принципу соціальної справедливості в оподаткуванні доходів громадян деякі науковці вважають за доцільне встановлення граничної податкової ставки з прибуткового податку. Вона має застосовуватися до доходів, які перевищують доходи, отримані особою в попередній податковий період, щодо людей, які багато заробляють (наприклад, топменеджери великих компаній). У країнах Євросоюзу такі ставки коливаються від 29 % у Болгарії до 76 % у Швеції і в середньому становлять 56 % (рис. 1) [2].

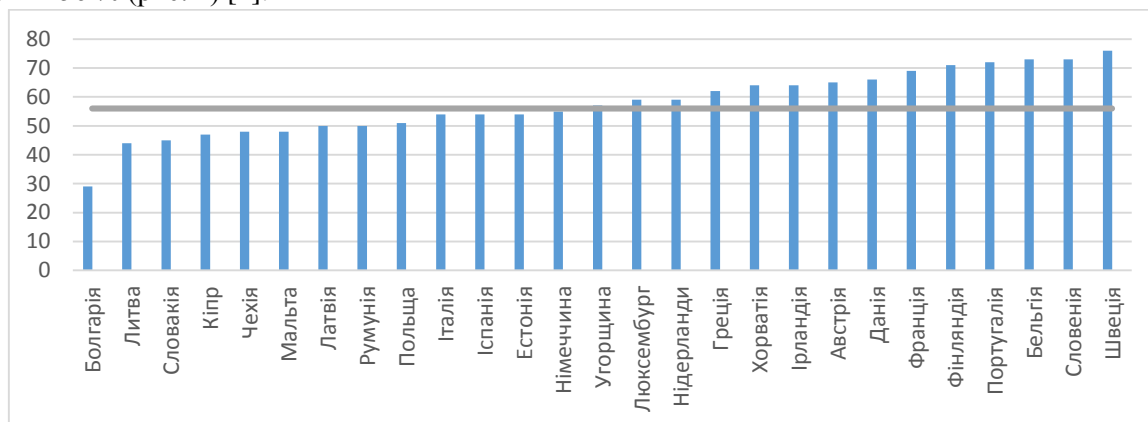

Рис. 1. Граничні податкові ставки на доходи фізичних осіб у країнах Євросоюзу

У нашій країні 76,8 % населення одержує середньодушовий еквівалентний загальний дохід менше 7 тис. грн. на місяць, і тільки 3,4 % - більше 12 тис. грн. [3]. При такій диференціації доходів громадян встановлення граничної податкової ставки не дасть суттєвого притоку грошових коштів у бюджет.

Залучення додаткових коштів з оподаткування доходів фізичних осіб має відбуватися через розширення бази оподаткування. В Україні дуже поширена практика, коли найманий працівник оформлений як фізична особа-підприємець (ФОП). Таким чином великий та середній бізнес маскує своїх працівників під малий бізнес, мінімізуючи витрати на сплату податків. Однак на сьогодні співпраця з фізособами-підприємцями є цілком законним способом оптимізації податків.

Урядом планується закласти в реформу оплати праці наступні новачки:

- обмеження можливості працевлаштування у компанії «зарплатних ФОПів»;
- можливість без оформлення ФОП платити 5 % податку на доходи фізичних осіб за 20 видами діяльності: таксі, здача житла в оренду, робота фотографом, нянею, домашньою прислугою, надання послуг психоаналітиків тощо.
- введення «сімейного оподаткування».

Остання пропозиція - це не новий спеціальний податковий режим, заснований на іноземному досвіді спільного обліку доходів сім'ї, як це відбувається у таких розвинених країнах як Франція, Люксембург, Німеччина, США. Ні, це введення елементів «сімейного оподаткування» в діючу систему оподаткування доходів фізичних осіб через надання домогосподарствам (сім'ям) статусу повноцінних суб'єктів підприємництва і залучення їх до економічної активності [4]. У перспективі - збільшення доходів домогосподарств (домоекономік) в Україні, а значить і збільшення надходження податків у бюджет.

Всі ці потенційні зміни податкового законодавства сприятимуть розширенню кола платників податків-фізичних осіб. Через надходження додаткових коштів ми зможемо збільшити доходи бюджету, зміцнити дотаційний Пенсійний фонд України, бо існуюча «солідарна» система зазнає серйозної кризи. Рік від року кількість пенсіонерів збільшується, а працюючих – зменшується. Тому залучення додаткових доходів до оподаткування – вкрай важлива задача.

На такий результат націлена і податкова амністія капіталів, яка набирає обертів в Україні вже майже півроку. На початок 2022 року українці задекларували 1,2 млрд. грн., з яких бюджет отримав у вигляді податків 72,2 млн. грн. [5].

На сьогодні проекти основних системних змін до податкового законодавства внесені. Їх реалізація – запорука економічного розвитку країни і покращення добробуту її населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Радіо свобода (28.07.2021). Солонина Є. Неофіційна зайнятість: чому кожен п'ятий українець працює в «тіні». URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zaunyatist-podatky-tin-zarpkaty-biznes/31382127.html>.
2. Лук'янчук С. Чи високі в Україні податки? Порівняння податкових ставок у розвинених країнах світу. URL: <https://texty.org.ua/articles/103913/chy-vysoki-v-ukrayini-podatky-porivnyannya-podatkovyih-stavok-u-rozvyenyh-krayinah-svitu/>
3. Державна служба статистика України. Звітність за 2020 р. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Верховна Рада України: офіційний веб-портал (2022). Проект Закону України «Про домогосподарство (домоекономіку)» від 21.01.2022 р. № 6539.
5. Економічна правда (01.02.2022). 5 місяців податкової амністії: скільки задекларували українці. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/02/1/>

Дубовик Ольга Юхимівна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів
Одеський національний економічний університет, м. Одеса
oed0305@ukr.net

Olga Dubovuk

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance,
Odessa National Economic University (Odessa)
oed0305@ukr.net